

Pranciškus Antanas Lipštavičius

Šakynos (Šiaulių r.) kraštotyriminkas Stasys Šalkauskas kasmet sudaro žymių Šakynos žmonių ir įvykių jubiliejinių datų kalendorių.

„Šiaulių kraštui“ jis priminė ir praėjusių metų Šakynos iškilias datas. 2021 metais sukako 385 metai, kaip buvo pastatyta pirmoji Šakynos bažnyčia, pašvęsta šv. arkangelui Mykolui; 230 metų, kaip Stanislovas Augustas patvirtino Šakynos miestelio teises ir leido naudoti herbą; 190 metų, kaip po 1831 metų sukilimo rusų valdžia nusavino Šakynos bažnyčios žemes; 90 metų, kaip Šakynoje pastatyta ir pradėjo veikti pieninė.

Jubiliejinės sukaktys pernai sukako ir iškiloms krašto asmenybėms: 130 metų, kaip Šakynoje gimė Vladas Jankauskas (1891–1964), Lietuvos policijos kūrėjas, Rokiškio miesto komendantas, Rokiškio žemesniosios policijos mokyklos įkūrėjas ir viršininkas, Kauno miesto ir apskrities policijos vadas; 110 metų – kaip Šakynoje gimė Vaclovas Šalkauskas (1911–1946), vadovavęs Kruopių miestelio policijai, pokariu buvęs Edizanų būrio „Trečiasis Vinkšnos būrys“ vadas; 180 metų – kaip Šakynoje gimė Pranciškus Lipštavičius-Lipštas (1841–1900), 1863 metų sukilimo dalyvis, mokslo veikėjas, daraktorius, knygnešių rėmėjas.

Apie šią asmenybę S. Šalkauskas siūlo prisiminti plačiau.

Pranciškus Lipštavičius-Lipštas (metrikuose nurodomi du vardai Pranciškus Antanas) gimė 1841 metais Šakynoje bajorų Juozapo Lipštavičiaus ir Viktorijos Merkelevičiūtės šeimoje.

Pranciškus Lipštavičius-Lipštas (metrikuose nurodomi du vardai Pranciškus Antanas) gimė 1841 metais Šakynoje, gimtinėje ir palaidotas.

Viktorija Merkelevičiūtė-Lipštavičienė, Pranciškaus Lipštavičiaus motina.

Mokėsi Telšių bajorų mokykloje, vėliau, 1857–1861 metais, Šiaulių gimnazijoje.

1861 metais be egzaminų (gautas atestatas su gerais pažymiais tam suteiktė teisę) įstojo į Maskvos universiteto fizikos-matematikos fakultetą, studijavo matematiką.

Dalyvavo Maskvos lietuvių studentų kuopelės, kuriai vadovavo J. Koncevičius, veikloje. Mokydamasis universitete, 1863 metais parašė mokslo populiarinimo geografinį žemės aprašų darbą

„Aprašymas žemės ir jos turtų“ (jis rastas ir atspausdintas „Aušroje“ tik 1883 metais Jono Šliūpo dėka. Aprašymą pasirašė „Pranciškus Lipsztas“).

Išleisto rankraščio priedaše apie autorių J. Šliūpas rašė: „Nebežinau, ar jis tebėra givas ar jau miręs. Jeigu būtų ir miręs, tai amžina liks jam garbė už parengimą pirm taip šaunaus raszo iš gamtos mokslu. Garbė virui, kuris norėjo savo brolius szviesti, garbė jam...“

Maskvoje studijavusių trijų Šiaulių gimnazijos studentų dėka kuopelė vėliau peraugo į slaptą lietuvių studentų draugiją. Jos nariai – Petrus, vėliau gydytojas Volynėje ir Podolėje, Pranciškus Šimkevičius (Šimkus), inžinierius Rostove prie Dono, Augustinas Poškevičius (Poškus), gydytojas, generolas.

Prasidėjęs 1863 metų sukilimui, P. Lipštavičius grįžo į Lietuvą ir Šiaulių apskrityje įsijungė į valstiečio Adomo Bitės vadovaujamą būrį. Numalšinus sukilimą, P. Lipštavičius ištremtas į Sibirą. Jam skirta bausmė – 12 metų kalėjimo ir tremties aukso kasyklose.

Kartu su P. Lipštavičiumi buvo ištremtas Šakynos bažnyčios vikaras Vincentas Nagurevičius, padėjęs sukilėliams, gaminęs pa-

Pranciškus Lipštavičius

rašą. V. Nagurevičius mirė tremtyje Sibire.

Į tėviškę P. Lipštavičius grįžo tik 1891 metais, Sibire išbuvęs apie 28 metus. Grįžęs į Šakyną, mokė vaikus skaityti, rašyti lietuviškai, matematikos – buvo daraktorius, rėmė knygnešius.

P. Lipštavičius liko nevedęs, mirė Gruzdžiuose senelių prieglaudoje 1900 metų spalio 2 dieną, sulaukęs 59 metų „nuo skrandžio ligos“. Palaidotas Šakynos senosiose kapinėse, šeimos kape. Apie Lipštavičių šeimos kapą ir jo vietą papasakojo JAV gyvenusi Aleksandra Šalkauskaitė, gimusi ir iki karo gyvenusi Šakynoje.

Apie P. Lipštavičių išliko liudinių pasakojimai, juos krašto-

tyrininkas turi užfiksavęs. Julius Šalkausko sūnaus Stasio pasakojimu, jo teta Teodora Šalkauskaitė-Vitartienė buvo P. Lipštavičiaus mokinė. Ji prisiminė P. Lipštavičių kaip išsilavinusį, dalykišką, reiklų ir maloniai bendraujantį su mokiniais. Teodora Vitartienė, nusipelnusi gydytoja, mirė 1962 metais, palaidota Vilniuje, Bernardinų kapinėse.

Pas B. Vitartienę patekęs P. Lipštavičius Šiaulių gimnazijos baigimo pažymėjimas (Nr. 595) buvo išsaugotas ir dovanotas Šiaulių „Aušros“ muziejui.

Lipštavičių sodyba ir pastatas išlikę: čia S. Šalkauskas pastatė paminklinę lentą.

„Šiaulių krašto“ inf.

Stasio Šalkausko sukurta ir Pranciškaus Lipštavičiaus, 1863 metų sukilimo dalyvio, aušrininko, gimtinėje pastatyta paminklinė lenta.

Šiauliuose pristatoma Petro Rakštiko kūryba

Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos III aukšto galerijoje veikia Petro Rakštiko kūrybinių darbų paroda „Piešinys – tekstas“.

„Idėjas piešiniams renku stebėdamas aplinką, dailės kūrinius, save ir kitą žmogų, gyvūną, daiktą. Kurdamas laikaisi minimalistinės plastinės formos, siekiu išgryninti minimalistinio linijinio piešinio plastiką. Taip randasi alogiškas, makabriškas, dažnai karikatūriškas linijų darinys, kurį galima skaityti kaip rebusą. Pagal piešinius rašau tekstus, trumpas tekstines piešinio interpretacijas, kurios pačios tampa atskiromis istorijomis. Tai dar viena rebuso, mįslės, juoko, stebimo pasaulio, kasdienybės forma. Kartais piešinys atsiranda kaip iliustracija jau parašytam tekstui, o personažai, daiktai ar tam tikri veiksmi keliauja iš vienos tekstinės istorijos į kitą. Gretindamas vaizdą ir tekstą, siekiu juos sujungti į vieną plastinę formą“, – sako autorius.

P. Rakštiko paroda bibliotekoje veiks iki sausio 30 dienos.

Sausio 20 dieną dar viena P. Rakštiko paroda – „Latifundai“ – bus atidaryta Šiaulių dailės galerijoje. Paroda veiks iki vasario 5 dienos.

P. Rakštikas – poetas, prozininkas, tapytojas, grafikas, skulptorius. 1980 metais baigė tuometinį Šiaulių pedagoginį institutą, piešimo, braižybos ir darbų mokytojo specialybę. Nuo 1983 metų iki 2016 metų dirbo Šiaulių universiteto dėstytoju.

Veiklos sritys: tapyba, grafika, skulptūra, keramika, fotografija, literatūra.

Surengė 40 autorinių parodų Lietuvoje ir užsienyje. Išleido knygas „Letė: eilėraščiai“, „Vėjas, lapas ir rakursas: miniatiūros“, „Genys kala tylą: miniatiūros“, „Pavenčių mailius: literatūrinės miniatiūros“, „Musių dainos: miniatiūros“, „Nuobodulio sirenos“.

„Šiaulių krašto“ inf.

Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešosios bibliotekos III aukšto galerijoje veikia Petro Rakštiko kūrybinių darbų paroda „Piešinys – tekstas“.